

בתום המלחמה

היינריך בל

הבוקר אך זה האיר, כאשר הגענו לגבול-גרמניה: משמאל נהר רחב, מימין יער, שאפילו משוליו ניכר היה, מה עמוק הוא. הס הושלך בקרון. לאיטה נסעה הרכבת על גבי פסים מוטלאים, חלוף על-פני בתים נקובי ירצת, עמודי-טלגרף בקועים. הקטן, שישב שפוף על-ידי, הסיר את משקפיו וציחצחם בקפידה. "אלוהים", אמר לי בלחישת, "יש לך שמץ-מושג, איפה אנחנו?"

"כן", אמרתי, "הנה, שראו עתה עיניך, שמו אצלנו נהר-הרהיין, היער, שראות כאן עיניך מימין, רייכסוואלד שמו — ועכשיו תבוא קלווה."

"האם אתה מכאן?"

"לא". הוא היה עלי לטורח. כל הלילה הוציאני מדעת בקולו הדק של תלמיד-הפרימה*, סיפר לי, איך קרא בחשאי את ברכט, טוכולסקי, וולטר בנג'מין, את פרוסט ואת קארל קראוס; אמר כי רצונו ללמוד סוציולוגיה, אף תיאולוגיה, ועתיד הוא להיות מסייע כמתן משטר חדש לגרמניה; וכשעצרנו בניימונג עם דמדומי-בוקר, ואמר מי שאמר שהנה בא הגבול הגרמני, חקר בחרדה אצל כל נוסע-הקרון, האם יש מי שיחליף חוטים בשני בדלי-סיגריות, ומשלא נמצא בעלן, הפציר בי כי אתולש מצווארון-מעילי אותם סמלים שהיו עליו, שנהגו לכנותם — חושבני — אספקלריות, ואהפכם לחוטים ירוקים-כהים. פשטתי את מעילי והתבוננתי במעשיו של הקטן, כשהוא פורם את הדברים הללו בפיסת-פח, תוך שהוא מקפיד ונוזהר במלאכתו, אחרי-כן ממרטם לחוטיהם ואכן מתחיל לתפור לו בזה את אותות יונקר-הדגל שלו מסביב לכתפותיו. שאילחתי, האם אני רשאי לייחס את מלאכת-התפירה הזאת להשפעת ברכט, טוכולסקי, בנג'מין או קארל קראוס, או שמה השפעה שאינו מודה בה, שמקורה באַרנסט יינגר, היא שמניעה אותו לשקם עתה את דרגתו בנשקו של אצבעוני. הוא הסמיק או ואמר, ששוב אין לו עסק עם יינגר, כבר סילק עמו את החשבון.

* פרימה — הכיתה העליונה בגימנסיה, מקבילה לשמינית אצלנו.

עכשיו שנכנסנו לקלווה, הפסיק ממלאכת-תפירתו וישב שפוף לצדי, עם נשקו של אצבעוני בידו.

"בקשר לקלווה לא עולה על דעתי שום דבר", אמר, "ממש לא כלום. לך היא מזכירה משהו?"
"כן", אמרתי, "את להנגרין, את תווית-המרגרינה 'ברבור' בסרט-כחול, ואת אנה פון-קלווה, אחת מנשותיו של הנרי השמיני —".

"אכן", אמר, "להנגרין — אבל אצלנו בבית אכלו מרג-רינת-סאנגלה. אינך רוצה את בדלי-הסיגריות?"

"לא", אמרתי, "הבא אותם לאביך. אני מקווה כי יסטור לך, כשתבוא הביתה עם אותות-היונקר על כתפיד".

"זאת אינך מבין", אמר, "פרוסיה, קלייסט, פראנקפורט על-נהר אודר, פוטסדאם, הנסיך פון-הומבורג, ברלין."

"גו", אמרתי, "חושבני שקלווה כבר הייתה פרוסית בשלב מוקדם למדי — ואי-שם מעבר לרהיין נמצאת עיירה קטנה, ושמה וזל".

"אלוהים, כן", אמר, "כמובן, הרי זו שיל".

אל מעבר לרהיין, אמרתי, "מעולם לא חדרו הפרוסים חדריה של ממש. היו להם רק שני ראשי-גשרים: בון וקובלנץ."

"פרוסיה", אמר הוא.

"בלומברג", אמרתי אני. "העוד נחוצים לך חוטים?"
הוא הסמיק ושתק.

הרכבת נסעה לאיטה, הכל הצטופפו ליד דלת-הקרון הפתוחה והשקיפו על קלווה; זקיפים אנגליים בתחנת-הרכבת: רפוריים וחוקים, אדישים ועם זאת עירניים: עדיין היינו שבויים.

"תבין אותי", אמר הקטן על-ידי.

"תן לי מנוח", אמרתי. אם גם לא היה עדיין בחזקת גבר, הנה עתיד היה להיות לגבר במהרה, ועל-כן שנאתיו. הוא נעלב והשתופף לו, לתפור את התפרים האחרונים בסרטיו. אפילו רחמי לא נכמרו עליו: בידיים לא-אמונות, בבוהן מגואל-בדם נעץ את המחט בלבד הכחול של מעיל-הטייסים. מפאת טיבן של זוגיות משקפיו לא היה בידי לקבוע, האם הוא בוכה או שמא רק דומה כך. אף אני הייתי קרוב לבכי: בעור שתיים, לכל היותר שלוש שעות, עמדנו להגיע ל-קאלן, ומשם לא רחוקה הדרך אל זו, שנשאתיה לאשה, זו שקולה מעולם לא היה אומר נישואין.

האשה יצאה פתאום מאחורי סוכת-המרכולת, ובטרם הת-עשתו הזקיפים, כבר נמצאה עומדת לפני הקרון שלנו וגוללה מתוך עטיפתה של מטפחת כחולה את מה שחשבתיו תחילה לתינוק: כיכר-לחם. היא הושיטה לי אותה, ולקחתיה. הכיכר הייתה כבדה, התנודדת רגע וכמעט נפלתי נכחי, החוצה מן הרכבת, שכבר נכנסה להילוכה. הלחם היה פתה, עודנו חם, ואמרתי לקרוא "תודה, תודה", אבל המלה נראתה בעיני נואלת מדי, והרכבת כבר נסעה עתה מהר יותר, וכך

נשארתי כורע על ברכי, עם הלחם הכבד בורועי. עד היום איני יודע על אותה אשה אלא זאת בלבד, שחבשה לראשה מטפחת כהה ושלא הייתה עוד צעירה לימים.

כשקמתי עם הלחם בורועי, העמיקה הדממה בקרון. הם הביטו כולם בלחם, שהלך וכבד תחת מבטיהם. הכרתי את העיניים הללו, הכרתי את הפיות, שהיו שייכים לאותן עיניים, ובמשך חודשים הפכתי בשאלה, היכן עובר הגבול בין שגאה לבוז, ולא מצאתיו. זמן-מה הייתי מחלקם לתופ-רים ושאינם-תופרים, זאת בעת שהועברנו ממחנה אמריקני (שהייתה אסורה בו ענידת סימני-הדרגות) אל מחנה אנגלי (שענידת סימני-הדרגות הייתה מותרת בו), ואל אלה שאינם תופרים קשרה אותי אהדה מסויימת, עד שנתחוויר לי, כי לא היו להם כלל דרגות, שיוכלו לתפור עתה את אותותיהן. אחד מהם, אגלהכט, אפילו ניסה לזמן מעין בית-דין של כבוד, שהיה עליו לשלול ממני את תכונת-הגרמניות (ובי-קשתי או בלבי, שאמנם היא בכוחו של בית-דין זה — שלא נתכנס לעולם — לשלול תכונה זו ממני. לא ידעו הללו, כי לא בשל תפרונותם ודעותיהם הפרולטיות שנאתי אותם, את הנאצים ואת שאינם-נאצים, כ-אם בשל היותם גברים, גברים, בני-מינם של אלו, שאנוס הייתי לחיות במחיצתם שש שנים. המושגים גבר וטיפש כמעט נודדו לגבי דידי.

בירכתי הקרון אמר קולו של אנגלהכט: "הלחם הגרמני הראשון — ודווקא הוא מקבלו".

קולו היה קרוב ליפיחה, אף אני הייתי קרוב להתייפת, אך הללו לא היו מבינים לעולם, כי לא היה זה בגלל הלחם לבדו, ולא רק משום שעברנו עתה את גבולה של גרמניה, אלא בעיקר משום שלראשונה מזה שמונה חודשים חשתי לרגע על זרועי את מגע-ידה של אשה.

"אתה", אמר אנגלהכט חרש, "תכפור מן-הסתם אף בגרמניו-תו של הלחם".

"כן", אמרתי, "אודקק לתחבולה אינטלקטואלית טיפוסית ואשאל את עצמי, שמא הקמח, שלחם זה נאפה ממנו, אינו אלא ממוצא הולנדי, אנגלי או אמריקני. בוא הנה", אמרתי, "חלק אותו, אם יש לך חשק".

את רובם שנאתי, כלפי רבים מהם הייתי שווה-נפש, ואילו אצבעוני, שהצטרף עתה כאחרון אל חזית-התופרים, התחיל להיות עלי לטורח. ובכל-זאת מצאתי כי מן-הראוי הוא, שאחלוק עמהם את הלחם הזה, ידעתי בוודאות, כי לא נועד לי לבדי.

אגלהכט יצא לאיטו קדימה: הוא היה גבוה-קומה ורוח, גבוה ורוח כמוני, והיה בן עשרים-ושש, גילו כגילי. שלושה חודשים ניסה לבאר לי, כי לאומני אינו נאצי, כי המלים כבוד, נאמנות, מולדת, דרך-ארץ לעולם לא ייפס ערכן — וכנגד מבול-המשל שלו הצגתי תמיד רק חמש מלים: וילהלם וו, פאפן, הינדנבורג, בלומברג, קייטל, וחמתו בערה על שלא דיברתי אף פעם על היטלר, אף לא באותו 1 במאי, כאשר הזקיף רץ ועבר במחנה והריע במגביר-קול: ("היטלר מת, מת ואיננו"). "Hitler is dead, dead is he" "ובכן", אמרתי, "חלק את הלחם".

"התפקד", אמר אנגלהכט. נתתי לו את הלחם, הוא פשט את מעילו, הניחו על רצפת הקרון כשביטנתו כלפי מעלה,

החליק וישר את הביטנה והניח עליה את הלחם, בעוד האנשים מתפקדים סביב. "שלושים-ושתיים", אמר אצבעוני. "שלושים-ושתיים", חזר אגלהכט והביט בי, שהיה עלי לומר שלושים-ושלוש; אבל לא אמרתי את המיספר, הסיבותי את ראשי והבטתי החוצה; דרך-המלך עם העצים עתקי-היומין: עצי-הצפצפה של נפוליאון, הבוקיצות של נפוליאון, שבצילם נהגתי לעשות חנייה עם אחי, בעת שהיינו רוכבים על אופניים מוזה אל הגבול ההולנדי לקנות שוקולדה וסגירות בוזל.

חשתי, כי הללו מאחורי נעלבו עלבון נורא; ראיתי את השלטים הצהובים שבדרך: לקאלקאר, לקסאנטן, לגלדרן, שמעתי מאחורי את איוושות סכינ-הפח של אגלהכט, והר-גשתי כיצד מתעבה העלבון כענן כבד. תמיד היו נעלבים משום-מה, נעלבים — כשרצה שומר אנגלי לתת להם סיגריה, ונעלבים — כשלא רצה לתיתה להם; נעלבים היו, כאשר גידפתי את היטלר, ואנגלהכט נעלב עד-מוות, כשלא גידפתי את היטלר; אצבעוני קרא בחשאי את בנג'מין ואת ברכט, את פרוסט, טוכולסקי וקארל קראוס, ובעוברנו את הגבול הגרמני תפר לעצמו את אותות יונקר-הרגל שלו. משכתי מכיסי את הסיגריה שקיבלתי במחיר הסרטים שהיו לי, סרטי גפרייטר של מטה, פניתי לאחורי, והתיישבתי ליד אצבעוני. צפיתי במעשי אגלהכט, בהיותו בוצע את הלחם: חצוה אותו לשניים, רבע חצאיו לרבעים, חתוך כל רבע, שוב, לשמונה חלקים. כך תיפול בחלקו של כל איש

פת נאה ועבה, קוביית-לחם כהה, שאמדתי את משקלו בששים גרם.

אגלהכט עמד לחלק עתה לרבעים את השמינית האחרונה, וכל אחד, כל אחד ידע, כי אלה שיוזכו בפרוסות האמצעיות יקבלו יתיר על חבריהם לפחות כדי חמישה עד עשרה גרם, מאחר שהלחם היה קמור באמצעיתו ואגלהכט פרס את הפרוסות בעובי שווה. אולם או חתך את קימורן של שתי הפרוסות האמצעיות ואמר: "שלושים-ושלוש" — הצעיר ביותר מתחיל. אצבעוני העיף בי מבט, הסמיק, גחן לפניו, נטל פת-לחם ותחבה מיד לתוך פיו. הכל התנהל למישרים, עד שלקח את פרוסתו בזוויה, זה שדיבר תמיד על מטוסיו וכמעט הביאני בכך ליד טירוף; עכשיו צריך היה לבוא תורי, אחרי — תור אגלהכט, אבל לא זזתי ממקומי. התאווי-תי להצית את הסיגריה, אך לא היו גפרורים בידי, ואיש לא הציע לי גפרור. אלה שלחמם כבר היה בידם עצרו בלע-י-סתם, מבוהלים. אלה שטרם קיבלו את לחמם לא ידעו כלל, מה מתרחש, ובכל-זאת תפסו: איני רוצה לחלוק עמכם את הלחם. הם נעלבו, ואילו האחרים (שכבר לקחו את פרוסותיהם) היו אך נבוכים. גיסיתי להשקיף החוצה: על עצי-הצפצפה, של נפוליאון, על בוקיצות-נפוליאון, על שדרה מפורצת זו, ששמיים הולנדיים היו תלויים בפרצותיה, אולם נסיוני זה להעמיד פנים, כאילו אין העניין נוגע לי, לא עלה יפה. פחדתי מפני ההתכתשות, שהייתה צפויה עכשיו בהכרח; כוחי במהלומות לא היה גדול, ואפילו היה כוחי בזה רב, לא היה בכך כדי להועיל, הם היו מכים אותי מכות קשות ואכזריות כמו אז במחנה ליד בריסל, כאשר אמרתי, כי מוטב היה לי לו הייתי יהודי מת מהיותי גרמני חי. הוצאתי מפי את הסיגריה, במקצת משום שנראתה לי מגוחכת ובמקצת כדי להעבירה בשלום דרך תיגרת-הידיים, והסתכלתי באצבעוני, שישב לצדי, ראשו אדום כסלק. אז לקח את פרוסתו וגולר, שתורו היה, על-פי-דין, אחרי אגלהכט, תחב מיד את הפרוסה לתוך פיו, האחרים נטלו אף הם את פרוסותיהם. נותרו עוד שלוש פרוסות-לחם, והנה יצא קדימה זה, שעדיין לא הכרתיו כראוי; הוא הגיע לאוהל שלנו רק במחנה ליד בריסל; הוא היה כבר זקן, כמעט בן חמישים, קטן-קומה, פניו כהות ומצולקות, וכש-היינו מתחילים להתקוטט מעולם לא אמר דבר, היה יוצא אז מן האוהל ורץ. לאורכה של גדר התיל הדוקרני כמי שריצה זו סחור-סחור נהירה לו. אפילו את שמו הפרטי לא ידעתי; לבוש היה אי-אלה מדים טרופיים, דהויים מאד, ולרגליו נעלבים חצאיות, אורחיות לחלוטין. עכשיו יצא מירכתי-הקרון והישיר צעדיו אלי, נשאר עומד לפני ואמר בקול רך להפתיע: "קח את הלחם" וכשלא לקחתיו, הגיד בראשו ואמר: "יש לכם כשרון ארוך להפוך כל דבר למעשה סמלי. זה לחם, רק לחם, והאשה נתנה לך אותו, האשה — בוא". הוא נטל פרוסה, לחצה לתוך ידי הימנית, שהייתה תלויה בחוסר-ישע, והידק כף-ידי מסביב ללחם. עיניו היו כהות מאד, לא שחורות, ומפניו נשקפו הרבה בתי-כלא. ניענעתי לו בראשי, והנעתי את שרירי ידי להתזיק בלחם; אנחה עמוקה חלפה בקרו, אגלהכט לקח את פרוסתו, אחריו הוקן במדים הטרופיים. "לעזאזל", אמר הוקן, "זה שתיים-עשרה שנה מאז יצאתי מגרמניה, אבל לאט-לאט אני מתחיל לרדת לסוף טירופכם". ולא היה סיפק בידי לשום את הלחם בפי, עד שעצרה הרכבת ויצאנו ●

מגרמנית: חנה טויכספילר

עוזר רבין

* * *

אָיִם, אִים הַם הַקְּוִיִּים

תּוֹכִי? הַאֲמַנִּים

צִיָּה שֶׁל חוֹל הַם הַחַיִּים

וְתוֹכָה אֲנִכִּי אֵינִי כִּי אִם

פְּסִיעָה מוֹחָה פְּסִיעָה

בְּאֵין הוֹלָךְ בְּלַתִּי רוּחִי

★

כִּמֶן נִתְעַתָּה לְבֹא בְּנִפְשֵׁי הַשְּׂרוּעָה.

בְּלֹא חֶפֶץ וּבְאִפְסֵי מְטָרָה סוֹבֶבֶת

בְּהַ הַרוּחַ בֵּין פֶּחַד הַגּוֹיָעָה

לְפֶתַח הַסְּתָלָל — נוֹשֶׁבֶת, לְלֹא מִנְחָה

שֶׁל רֶגֶעַ, בְּתוֹנְעָתָה הַמִּגְבִּיחָה

אוֹתִי מִמִּישוֹר חוֹלֹת לְתֵל גְּדוֹל וְשֶׁבֶה

מִשְׁטִיחָה — אֵינֶה רוֹאָה הַבְּדֵל.

אֵיךְ תִּרְאֶה וְעֵין חוֹל עֵינֶה?

בְּחִנְיָה הִגְעָה בֵּין זְחָל הַהֶעֱרָצָל...